

HAN VAN MEEGEREN

Tentoonstelling van zijn teekeningen
Panorama Mesdag, Den Haag

De hier tentoongestelde teekeningen vallen wat techniek geest en visie betreffen, zeker buiten het genre, dat men gewoonlijk op tentoonstellingen te zien krijgt. Vele dezer werken kunnen zelfs nauwelijks teekeningen in de beteekenis, die men over het algemeen daaraan geeft, genoemd worden, vooral de groote zinnenbeeldige composities niet.

Deze tentoonstelling is een zeer ongewone, men staat bij het eerste aanschouwen even beduusd, en weet eigenlijk niet, wat er van te denken. Maar dan vindt men gelukkig al gauw houvast aan verschillende meer „gewoon”, doch ontegenzeggelijk buitengewoon gevoelig en knap uitgevoerde teekeningen, waarschijnlijk van vroeger tijd, in ieder geval op een ander plan staand dan de groote allegoriën. Wij bedoelen hier teekeningen als „Kerseneters” waaruit 't frissche en levensblij direct den beschouwer inpalmt, teekeningen als „Hertje” en „Hazewind” eenvoudig, subtiel en liefdevol met zeer weinig middelen weergegeven, verder volkstypen als „Corsicaansche”, Père Frédé, Monmartre”, „Straatzangers Parijs” enz., weer levend en sterk uitgebeeld.

Nu wij hier den kunstenaar in het meer-begrijpelijke niet zoo ongewone, hebben gevat, zal het ons gemakkelijker vallen, hem naar andere regionen te volgen, waartoe wij den weg nemen via zijn rhythmische, soms dynamische, sterk suggestieve vogelteekeningen als „Vechtende pauwen”, Witte

pauw”, de verschillende malen uitgebeelde zilverreigers, de „Bloemen” en „Meeuwen”, de „Vogels in de sneeuw” welke laatste werken een droomerige, dichtertelijke inslag hebben evenals de haast onstoffelijke „Jungfrau” en het wat weeke, doch goed atmosferische „Laren”. Dit deel van de tentoongestelde teekeningen lijkt mij persoonlijk het belangrijkste, hier is het positieve deel, want in andere, eveneens niet symbolische werken als „Faux pas, Londen”, Matrozen met naakte vrouwen dansend, en „Nachtlokaal” komt decadentie, verwording, om den hoek kijken. Temeer daar ze niet bijtend, niet schrijnend en fel genoeg zijn geteekend om als „waarschuwing” als „afschrikwekkend voorbeeld” te kunnen dienen.

Thans zijn we ongeveer bij de symbolische composities aangeland, het meest ongewone, soms verbijsterende, deel van deze tentoonstelling.

Hierin blijkt Van Meegeren een kunstenaar, wiens geest rusteloos bezig is met problemen en levensvragen, met de bekommernissen van onzen woeligen tijd. Hij zoekt deze in zijn composities tot uitdrukking te brengen, veelal ze zelfs zinnebeeldig tot een oplossing te voeren. In deze werken kan men ook den strijd gewaar worden, die zoovele menschen in dezen tijd hebben moeten doormaken en nog doormaken zullen. De strijd van de oppervlakte naar de diepte. Van het verwordene naar het gezonde. Van het ontaardde naar het volksverbondene. Van het volksvreemde naar het Noordsch-eigene. Deze strijd is bij Van Meegeren nog in vollen gang. Daarom zijn vele zijner verbeeldingen nog aan den negatieve kant, d.w.z. zij zijn onvolksch, veelal cosmopolitisch geïoriënteerd. Van Meegeren's kunst zou men typische „Stadskunst” kunnen noemen, waar filmische, fotografische invloeden sterk op hebben ingewerkt. Dit geldt niet voor een compositie als „Levensvreugde”

hetgeen voor mijn gevoel de edelste zinnebeeldige voorstelling der tentoonstelling is. Eenigszins apart van de hierna te bespreken onderwerpen staan de beide zelfportretten, waarvan dat van 1923 uiterst decadent is door de voorstelling, alhoewel de symboliek hier mij niet erg duidelijk is, maar haast als een propaganda voor rassenschande aandoet. Het zelfportret van 1936 doet in decadentie hier nauwelijks voor onder. Voor velen zal de voorstelling van vrouwen met oogenmaskers bengelend op zeker achterste deel van hun lichaam bepaald walgelijk aandoen, wat er overigens ook mee bedoeld mag zijn.

Toch is er ontegenzeggelijk in de meeste overige composities een Noordsch element aanwezig, daar, waar ze haast alle diepe gedachten tot grond hebben. Nemen wij bijv. No. 4, „De Vrouwen”. Een zinnebeeld van de vrouw, die Van Meegeren hier uit het stadsnachtleven, uit de proletarische armoede en ellende, uit de wereld van prostitutie, film en geldjacht wil voeren tot haar eigenlijke, hooge roeping, tot het verhevener vrouw-zijn. Tot het moederschap in geestesgezondheid en lichamelijk welzijn. Hij tracht dit uit te drukken door in den achtergrond onderaan in de compositie alle ellende in donkere, zware tonen neer te leggen, maar in het midden, haast over de geheele voorstelling heen, een schoon gebouwde, blanke vrouwengestalte te teekenen, welke zich in volle overgave opricht naar het licht, hier nog ter rechterzijde gesymboliseerd door den fakkeldrager van den Olympus.

Suggestief is vooral de verbeelding: „Graan — Petroleum — Katoen” waarin het opofferen van arbeidskrachten, welke tot slaven worden en voor de belangen van de internationale grootmachten moeten bloeden, wordt gesymboliseerd. Op een wagen, voortgetrokken door met zweepslagen van drijvers tot

grootere krachtsinspanning van hun gekromde lichamen gedreven, ellendige menschen, ligt een felrood aangegeven duivel op zijn gemak op zijn rug met een satanischen grijns uit een pijp een bel te blazen, op, of in deze zeepbel weerkaatst zich het beeld van de z.g. „captains of industry” in vergadering bijeen keurig in smoking e.d. gekleed en met hoogmoedigen, plutocratischen blik rondkijkend. Het geheele gareel in een schijnbaar oneindigen cirkel ronddraaiend.

Luguber is de verbeelding: „oorzaak en gevolg”, een symboliek van het grootstadsleven van de onderwereld met gangsterdom en wat daar verder bijbehoort in zoo'n metropool, en de ellende en waanzin die het tot gevolg heeft, en die toch gelijk ook weer de oorzaak van het andere is, als in een vicieuzen cirkel.

„Het offer der vrouw” is een verzinnebeelding van den oorlog en zijn gevolgen (waarschijnlijk gemaakt naar aanleiding van Mei 1940). De soldaat in uitrusting bevindt zich in stille aanbidding van de gekruisigde vrouw en moeder, terwijl rechts een verpleegster met pasgeboren kind zijn aangegeven, en op den achtergrond links nog strijd wordt geleverd. Ook dit is een zeer zinrijke verbeelding, welke in de herinnering blijft.

Voorts zijn er, mij minder zeggende, groote gestyleerde koppen, welke zinnebeelden moeten zijn van dichter, schilder, beeldhouwer enz. Verder een zeer groote teekening van Theo van der Pas aan den vleugel met op den achtergrond de gestalten van Bach, Beethoven, Mozart, enz. Alles zeer knap opgezet en zeer suggestief, echter wel wat erg fotografisch aandoend.

Een tentoonstelling welke men niet moet verzuimen te gaan zien. Zij is kosteloos toegankelijk.